

τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους καὶ ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους ἐν τῶν κτημάτων τοῖς θεοῖς εἶναι ἢ σοὶ οὐ δοκεῖ οὕτως;» «Ἔμοι γε» φησὶν ὁ Κέβης. «Οὐκοῦν, ἢ δ' ὅς, καὶ σὺ ἂν τῶν σαυτοῦ κτημάτων εἴ τι αὐτὸ ἑαυτὸ ἀποκτινύοι, μὴ σημήναντός σου ὅτι θούλει αὐτὸ τεθάναι, χαλεπαίνοις ἂν αὐτῷ, καὶ εἴ τινα ἔχοις τιμωρίαν, τιμωροῖτο ἄγ;»

Οἱ ἄνθρωποι, λέγει ὁ Σωκράτης στὸν Κέβη, εἶναι κτήματα τῶν θεῶν οἱ ὅποιοι φροντίζουν καὶ προνοοῦν γι' αὐτούς. Αὐτοὶ μὲ τῆ σειρά τους δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ αὐτοκτονοῦν, γιατί τοῦτο φέρει λύπη καὶ ὀργή στοὺς θεοὺς ὅπως ἀκριβῶς θὰ δυσηρεστεῖτο καὶ θὰ ὀργίζετο ὁ ἰδιοκτήτης τοῦ ὁποίου τὰ ζῶα του θὰ αὐτοκτονοῦσαν, στὰ ὅποια θὰ ἐπέβαλλε, ἂν μπορούσε, ἀκόμη καὶ κάποια τιμωρία.

Ἡ λειτουργία τοῦ μηχανισμοῦ τῆς διατήρησης τῶν ὀργανισμῶν

Στὸν κύκλο αὐτὸ τῶν ἐπιδράσεων παρατηροῦμε ὅτι οἱ δυνάμεις ποὺ προκαλοῦν τὶς μεταβολές βρίσκονται ἔξω τοῦ ὀργανισμοῦ ἐνῶ οἱ μεταβολές λαμβάνουν χώραν μέσα στὸν ὀργανισμό. Στὸ σύστημα αὐτὸ πραγματοποιοῦνται τροποποιήσεις, ὡς γίνεται ἀντιληπτόν, ἀπὸ κάποια ἀπόσταση ποὺ ὑπάρχει μεταξύ ὀργανισμοῦ καὶ περιβάλλοντος χωρὶς νὰ ἔχωμε ἀνακαλύψει πῶς μεταβιβάσθηκαν ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ περιβάλλον οἱ σκοπιμότητες αὐτές καὶ ἔγιναν ὄργανα ἢ λειτουργίες τῶν ὀργανισμῶν.

Ἡ ἀνάγκη τῆς παραγωγῆς ἀφθόνων σπερμάτων καὶ ἡ σκοπιμότης ποὺ ἐξυπηρετεῖται ἀπὸ τῆ λειτουργία αὐτὴ εἶναι γνωστὴ. Δὲν γνωρίζομε ἐν τούτοις πῶς τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς κοσμικῆς σκοπιμότητος, ποὺ δὲν προκαλεῖται ἀπὸ ἀμέσους ἐρεθισμοὺς ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ ἀνήκει στὴ σφαῖρα τῆς προνοίας τοῦ σύμπαντος γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῶν ὄντων, ἔγινε λειτουργία τῶν ὀργανισμῶν. Οἱ ἀπώτεροι κίνδυνοι ποὺ διατρέχουν οἱ ὀργανισμοὶ ὅταν πρόκειται νὰ ἐκτεθοῦν στὸ μέλλον στὴν ἐπιρροή τῶν ἐξωτερικῶν καταστρεπτικῶν δυνάμεων χωρὶς αὐτές νὰ φαίνωνται ἄμεσες ἢ νὰ γίνωνται κατὰ κάποιο τρόπο αἰσθητὲς ἀπὸ τὸν ὀργανισμόν, ὅπως ἡ ρύθμιση τῶν γεννήσεων τῶν ζώων κατὰ τὴν ἀνοιξὴ ἢ

ἡ ἀναχώρηση τῶν ζώων πρὸ τῆς μεταβολῆς τῶν καιρικῶν συνθηκῶν,* ἀνήκουν στὴν ἴδια κατηγορία μιᾶς προνοίας ποὺ ξεπερνάει τὴ λογικὴ τῶν ὄντων γιατί πραγματοποιεῖται σ' ὄλους τοὺς ὀργανισμοὺς ἀπὸ τοὺς μονοκύτταρους καὶ ἀτελέστατους μέχρι τοὺς πιὸ τέλειους καὶ νοήμονες.

Ἐξηγήσαμε προηγουμένως μερικοὺς μηχανισμοὺς ποὺ θέτει σὲ ἐφαρμογὴ ἡ κοσμικὴ ὄντοτης γιὰ νὰ προστατεύσῃ τὸ ἔργο τῆς. Ἡ παραλλακτικότης, ἡ προσαρμογὴ, ἡ μεταλλαγή. Παραλείψαμε ἐν τούτοις νὰ ἐξηγήσωμε πῶς ἔγιναν οἱ ἐν λόγῳ μηχανισμοί.

Δὲν ζητοῦμε φυσικὰ τὸν δημιουργὸ ὅπως ἡ λαϊκὴ ψυχὴ ποὺ μὲ μεγαλύτερη σοφία ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ ἀπλοϊκότητα ἔχει ἀφομοιώσει καὶ θεμελιώσει σὰν πίστη τὴ σωστὴ λογικὴ ποὺ ὀδηγεῖ κατ' εὐθείαν στὴν ἀντίληψη μιᾶς ὀλοκληρωμένης δράσης ποὺ ἀπ' ὄλες τὶς πλευρὲς φροντίζει γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς ζωῆς.

Ἡ ὀλοκλήρωση τῆς γνώσης στὸ πεδίο αὐτὸ θὰ ἐπέλθῃ ὅταν ἐρμηνεύσωμε πῶς οἱ σκοπιμότητες μεταβιδάζονται στοὺς ὀργανισμοὺς. Στὶς περιπτώσεις τῶν ἀμέσων ἐρεθισμῶν ποὺ προκαλοῦνται ἀπὸ τὰ κλιματικὰ στοιχεῖα μποροῦμε νὰ δεχθοῦμε τὴν χονδροειδῆ ἀποψη τῆς ἀμέσου ἐπίδρασης τούτων ἐπὶ τῶν ὀργάνων καὶ τῆς κληρονομικῆς οὐσίας. Πῶς ἐν τούτοις θὰ ἐρμηνεύσωμε τὶς πολυπλοκώτερες περιπτώσεις ποὺ ἀπαιτοῦν ἔμμεση σύλληψη καὶ δράση;

Τὸ ἀντικείμενο τοῦτο ἀποτελεῖ, ὅπως στὴν εἰσαγωγὴ τοῦ Μέρους τούτου τονίσαμε, ἕνα ἐπὶ πλέον ἀπουσιάζοντα δακτύλιο τῆς ἀλυσίδας ποὺ ζητοῦμε νὰ συνδέσῃ τὸν ἄνθρωπο μὲ τὸ σύμπαν.

Ἡ ἔγνοια τῶν κατασκευῶν ποὺ ἀναφέραμε μᾶς ὑποβάλλει τὴν ἰδέα πῶς ὑπάρχουν καὶ ἄλλες κοσμικὲς ἐπιδράσεις, οἱ ὁποῖες δροῦν κατ' ἀγνώστο σὲ μᾶς τρόπο ἐνῶ ἡμεῖς δὲν βλέπομε παρὰ τὰ ἀποτελέσματά τους.

* Εἶναι γνωστὸν ὅτι γιὰ τὴν μετανάστευση τῶν ζώων ἔχουν διατυπωθῆ πολλὲς ὑποθέσεις ὅπως π.χ. ἡ φωτοπεριοδικότης, ἡ θέσις τῶν ἀστερισμῶν στὸν οὐρανὸ, ἡ ἀνάμνησις τῶν μεταβολῶν τοῦ κλίματος κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς ἐμφάνισις τῶν παγετώνων ποὺ τὰ ἀνάγκασε νὰ προχωρήσουν πρὸς νότον, κ. ἄ. Οἱ ἀντιλήψεις αὐτὲς ἐν τούτοις δὲν δίδουν ὀλοκληρωμένη ἐξήγησι τῶν ἐν λόγῳ φαινομένων.

Ἐάν θέλαμε νὰ τοποθετήσωμε τὴ βιολογικὴ αὐτὴ κατάστασις ὡς ἓνα λογικὸ σχῆμα τότε θὰ λέγαμε ὅτι γιὰ τὴν ἐξισορρόπησιν τῶν ἀντιθέσεων ὀργανισμοῦ καὶ περιβάλλοντος πρέπει πᾶν ὅ,τι εἶναι περιττὸν νὰ ἀποβάλλεται καὶ ὅ,τι λείπει καὶ εἶναι ἀναγκαῖον νὰ ἀποκτᾶται ἀπὸ τὸν ὀργανισμό.

Παραμένει βέβαια τὸ πρόβλημα τοῦ μηχανισμοῦ τῶν μεταβολῶν γιὰ τὸν ὁποῖον θὰ μπορούσαμε νὰ εἰσαγάγωμε τὴν ἴδια ὑπόθεσιν πού οἱ φυσικοὶ ἔθεσαν γιὰ νὰ ἐρμηνεύσουν τὰ μηχανικὰ φαινόμενα καὶ μάλιστα τὴ διάδοσιν τοῦ φωτός. Γιὰ τὴν ἐγκαθίδρυσιν αὐτῶν τῶν σχέσεων ἔχομε ἀνάγκη ἐνὸς μέσου πανομοιότυπου πρὸς τὸ μέσον τῶν φυσικῶν. Νομίζομε ὅτι τὸ μέσον πού λείπει εἶναι ἰδιότης τῆς ἐνέργειας πού δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τίς μέχρι τώρα γνωστὰς ἐκδηλώσεις της καὶ πού ἀκολουθεῖ νόμους πού τοὺς ἀγνοοῦμε ἀκόμη.

Τὸ μέσον αὐτὸ μπορεῖ νὰ εἶναι εἶδος κυμάνσεων ἐλαχίστου μήκους πού φυσικὸν εἶναι νὰ διαφεύγουν τὸν ἔλεγχον τῶν μέσων πού διαθέτομε καὶ πού θὰ εἶναι σὲ θέση νὰ μεταφέρῃ στὸν ὀργανισμό τοὺς ἀμέσους ἢ μεμακρυσμένους ἐρεθισμοὺς τοῦ περιβάλλοντος στὰ κύτταρα, τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν ἐξωτερικὴ αὐτὴ ἀντιξοότητα καὶ τὰ ὁποῖα ἀρχίζουν νὰ μετατρέπωνται προσαρμοζόμενα, ὅπως λέγεται, στὶς διαμορφούμενες νέες συνθήκες τοῦ περιβάλλοντος.

Τὸ θέμα τοῦτο θὰ ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον ἐρεύνης τοῦ μέλλοντος. Ἐπὶ τοῦ παρόντος οἱ ὑπάρχουσες γνώσεις ρίχνουν κάποιον ἀμυδρὸ φῶς πού φαίνεται ὅτι δὲν βρίσκεται μακρὰ ἢ παρεμβολὴ τοῦ αἰθέρα καὶ στὰ βιολογικὰ ζητήματα. Ἡ ὑπόθεσις αὐτὴ βασίζεται στὸ γεγονός ὅτι οἱ ὀργανισμοὶ καὶ τὸ σύμπαν βρίσκονται σὲ στενὴ ἐπαφὴ καὶ ἀλληλεπίδραση, ἐνεργειακῆς μορφῆς, ὅπως καὶ ὁ μὴ ὀργανικὸς κόσμος πού μεταβάλλεται διαρκῶς ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐξωτερικῶν συνθηκῶν.

Εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ φαντασθῇ κανεὶς μιὰ ἄλλη κατάστασιν, στήν ὁποῖαν οἱ ὀργανισμοὶ καὶ τὸ σύμπαν θὰ ζοῦσαν ξεχωριστὰ μ' ἀντίθετους ἢ καὶ μὲ ἀνάλογους νόμους πού ἢ ἐναρμόνισή τους θὰ ἀπαιτοῦσε κάποιον συντονισμό. Ἐὰν δοκιμάσῃ κανεὶς νὰ συντονίσῃ τὴ δράσιν δύο ἀτόμων καὶ θὰ δῆ πόσο δύσκολη ἢ μᾶλλον πόσο ἀδύνατη ἐμφανίζεται ἡ πραγματοποιήσις ἐνὸς τέτοιου συντονισμοῦ. Ἡ ἀνταπόκρισις τῶν ὀργανισμῶν στὰ ἄμεσα προβλήματα

τῆς καθημερινῆς διαβίωσης καὶ στίς ἀπώτερες συνέπειες ποῦ ἐξασφαλίζουν τὴν διαίωσις εἶναι ταχεῖα, πλήρης καὶ τελεία. Δὲν ὑπάρχουν κενὰ ποῦ νὰ ἐκθέτουν τοὺς ὀργανισμοὺς σὲ κίνδυνο ἐξαφανισμοῦ. Ἄν ὑπάρχουν ἀναπληροῦνται ἀμέσως αὐτόματα μὲ τὴν ἀνεύρεση κάποιου νέου τρόπου ἢ σβύνονται γιὰ νὰ ἀποκατασταθῇ ἐκ νέου ἡ ἐπαφὴ τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ τοῦ περιβάλλοντος. Κατὰ τὴν ὑπόθεσις αὕτη οἱ μεταβολές γίνονται αἰσθητὲς στοὺς ὀργανισμοὺς πολὺ ταχύτερα ἀπ' ὅ,τι τὶς ἀντιλαμβάνεται ἡ ἀνθρώπινη νόησις. Ἡ οὐδέτερη ἐπίσης κατάστασις τῆς ἀτμόσφαιρας ἢ τοῦ περιβάλλοντος, ποῦ δὲν ὑπάρχει ἄλλωστε ὅπως εἶπαμε γιὰ τὰ μὴ ζῶντα στοιχεῖα τοῦ κόσμου μεταβάλλονται, ἀποκλείεται νὰ προκαλῆ μόνη μεταβολές τῆς ἔκτασις καὶ τῆς ποιότητος ποῦ ἀναφέραμε.

Οἱ ἐξωτερικὲς συνθήκες εἶναι τὸ φῶς, ἡ θερμοκρασία, τὸ ὕδωρ, οἱ μηχανικὲς καὶ οἱ χημικὲς ἐπιδράσεις ποῦ πραγματοποιοῦνται ὑπὸ τὴν σκέπη αὐτῶν. Ἡ ἀπλὴ ἐπαφὴ τοῦ ὀργανισμοῦ μὲ τὴν ἀτμόσφαιρα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπηρεάζῃ βαθεῖα τοὺς ὀργανισμοὺς. Αὐτοὶ ὀφείλουν κατὰ τὸν συλλογισμό μας νὰ κολυμβοῦν σ' ἓνα περιβάλλον ποῦ ἀσκεῖ διαρκῶς μὲ κάποιο μέσο ἰσχυρὰ ἐπίδρασις ἐπ' αὐτῶν. Οἱ ὀργανισμοὶ ἐξ ἄλλου ἐπηρεάζουν τὸ περιβάλλον ἐξ ἴσου ἀναπτύσσοντας ποικίλη δράσις ἐπ' αὐτοῦ.

Οἱ κυμάνσεις ποῦ ἐκπέμπονται καὶ γίνονται δεκτὲς ὅπως στὸ Radar καὶ στὴν τηλεόρασις ὑποθέτομε ὅτι μποροῦν νὰ ἀκολουθοῦν κατὰ παρόμοιο τρόπο ὅλες τὶς μορφές τῆς ἐνέργειας σ' ὁποιαδήποτε κατάστασις καὶ ἂν βρίσκεται αὕτη. Μποροῦμε ἔτσι νὰ διατυπώσωμε τὴ σκέψη ὅτι τὸ σύμπαν εἶναι παντοῦ τὸ ἴδιο, δηλαδὴ τῆς ἴδιας ποιότητος σὰν νὰ ζῆ σὲ κάθε στιγμὴ καὶ σὲ κάθε τόπο. Τοῦτο μᾶς δίδεται ἀπὸ τὴν ἔγνοια τῆς ἐνέργειας μόνο ποῦ ἐδῶ δὲν ξέρομε τὸν τρόπο τῆς ἐκδήλωσής της.

Ἦδη εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ γῆ βρίσκεται μέσα στὸ μαγνητικὸ πεδίο τοῦ ἡλίου καὶ ὅτι τὰ σωματίδια — κοσμικὲς ἀκτῖνες — προερχόμενα ἀπὸ τὴν ἀτμόσφαιρα τοῦ ἡλίου φθάνουν στὴ γῆ καὶ ἐπηρεάζουν μάλιστα κατὰ τρόπο αἰσθητὸ τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς. Μποροῦμε νὰ ὑποθέσωμε ὅτι στίς κυμάνσεις μιᾶς ἐξωτερικῆς συνθήκης προκαλοῦνται στὰ κύτταρα ἀντίστοιχες διεγέρσεις ποῦ πλάθουν ἀνάλογα ὄχι μόνον τὸ σύνολον τοῦ ὀργανισμοῦ ἀλλ'

ἀκόμη και τὰ εἰδικὰ μέρη ποὺ ἔχουν ἰδιαίτερη σχέση με τὴν ἐξωτερικὴ ἐπίδραση.

Ὁ Ἀριστοτέλης, λέγει, ὅτι ἡ αἰτία ἀπὸ τὴν ὁποία παράγονται τὰ αἰσθήματα εἶναι ἡ ἴδια ἀλλὰ στὸν ὄργανισμό ἐμφανίζονται ὡς ἀκοή, ὡς ὄραση, ἀφή, γεύση και ὄσφρηση ἥτοι ἡ αὐτὴ ἀντικειμενικὴ ἰδιότης διαφοροποιεῖται μέσα στὸν ὄργανισμό και παράγει ποικιλία αἰσθημάτων. Στὴν ὁμοιογένεια αὐτὴ τοῦ σύμπαντος πρέπει νὰ βασισθῆ και ἡ ἁρμονία ποὺ βασιλεύει γιατί ἀλλιῶς θὰ ἦταν ἀκατανόητη και ἀδύνατο νὰ ὑπάρξῃ. Σύμφωνα με τὶς γνώσεις ποὺ κατέχομε τὰ μακρομόρια αὐτὰ ποὺ καλοῦνται γεννητικὰ κύτταρα παρουσιάζουν μιὰ ἐξαιρετικὴ εὐαισθησία στὶς ἐπιδράσεις τῶν φυσικῶν ραδιενεργειῶν και τῆς κοσμικῆς ἀκτινοβολίας διὰ τῆς ἐπενεργείας τῶν ὁποίων ἐπιτυγχάνεται ἡ δημιουργία νέων ὄργανισμῶν. Με τὴν ἐπίδραση τῶν ἀκτίνων X ἐπὶ τῶν γονιδίων τῶν γεννητικῶν κυττάρων τῆς *Drosophila Melanogaster* ἔχουν ἐπιτύχει νὰ δημιουργήσουν ἄτομα χωρὶς φτερά και με ἄλλες βιολογικὲς διαφορές. Κατὰ συνέπεια κάθε μεταβολὴ ποὺ γίνεται στὸ σύμπαν, στὸ περιβάλλον, ἐμφανίζει μιὰ διάφορη κύμανση ποὺ κάνει νὰ ἐναρμονισθῆ πρὸς αὐτὴ ἡ ἐσωτερικὴ ταλάντευση ἢ κύμανση τοῦ ζωϊκοῦ κυττάρου και ἡ ἀποκατάσταση κάποιας συμφωνίας τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ ζώου πρὸς τὶς ἐξωτερικὲς συνθήκες ὅπως ἀκριβῶς γίνεται στοὺς πομποὺς και στοὺς δέκτες τῶν τηλεπικοινωνιῶν.

Οἱ σκέψεις αὐτὲς μᾶς βοηθοῦν πολὺ γιὰ νὰ ἐξηγήσωμε τὴ μεγάλη πλαστικὴ ἱκανότητα τοῦ περιβάλλοντος ποὺ μετατρέπει τοὺς ὄργανισμοὺς με ὄση εὐκολία ἕνας τεχνίτης προσαρμόζει μιὰ μηχανὴ στὶς συνθήκες ποὺ προορίζεται νὰ ἐργασθῆ αὐτή.

Δείγματα ἀναλόγων φαινομένων πρὸς τὴ μεταδίδωση μεμακρυσμένων ἐρεθισμῶν εἶναι οἱ προαισθήσεις στὰ ζῶα, ἡ τηλεπάθεια στὸν ἄνθρωπο, ἡ ραδιαισθητικὴ ἱκανότης κατὰ τὴν ἀναζήτηση ὑπογείων ροῶν ὑδάτων, ἡ μεταδίδωση τῆς σκέψης και ἄλλα.

Εἶναι εὐκολο νὰ ἐξηγήσωμε ὅτι ἡ ἀπουσία σοβαρῆς ἀπασχόλησης στὸ πεδίο αὐτὸ ὅπως συνέβαινε στὸ παρελθὸν και με τὴ μελέτη τῶν γευρικῶν και ψυχικῶν φαινομένων ἦταν και εἶναι ἀποτέλεσμα ἀδυναμίας προσέγγισης τοῦ θέματος γιατί δὲν ἔχει δημιουργηθῆ ἀκόμη κατάλληλο ἔδαφος γιὰ τὴ μελέτη τῶν ζητημάτων αὐτῶν ποὺ μόλις τώρα με τὶς νεώτερες προόδους στὴ με-

λέτη τῶν ἀκτινοβολιῶν καὶ τῶν ἀτόμων ὑπάρχει ἢ ἐλπίς νὰ ἐρεθῆ ἢ βαθύτερη ἐξήγηση αὐτῶν τῶν μεταβολῶν καὶ προσαρμογῶν.

Ἐὰν προσθέσωμε ὅτι ὁ μηχανισμὸς τῶν μεταβολῶν ἐδρεύει στὴν κληρονομικὴ οὐσία πού δὲν ἔχει καμμιά ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὸ περιβάλλον εἶναι φανερόν ὅτι οἱ ἐξωτερικὲς ἐπιδράσεις μεταβιάζονται στὴν κληρονομικὴ οὐσία δι' ἑνὸς ἐνδιαμέσου πού τὸ πλέον παραδεκτὸν στὴ λογικὴ ὀφείλει νὰ εἶναι κάποια ταλάντευση ἢ κύμανση, στὴν ὁποία ἀνταποκρινομένη ἢ κληρονομικὴ οὐσία σὰν δέκτης τῶν κυμάνσεων ἀναπαράγει τὴν ἐξωτερικὴν κατάστασιν δημιουργώντας ἔτσι τὸ ὄργανον πού μπορεῖ νὰ ἐπιβιώσῃ στὶς συνθήκες πού ἔγιναν αἰσθητὲς στὸν ὀργανισμό μὲ τὸ μέσον πού ἀναφέραμε. Ὁ μηχανισμὸς αὐτὸς ἐξηγεῖ τὴ διαρκὴ δημιουργία εἰδικῶν κυττάρων πού ἀποτελοῦν τὸ μέσο τῶν εἰδικῶν λειτουργιῶν ἀπὸ τίς ὁποῖες διαφοροποιοῦνται οἱ ὀργανισμοὶ ἀνάλογα μὲ τὸ περιβάλλον στὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ νὰ ζήσουν.

Τέλος θὰ εἶχαμε νὰ προσθέσωμε ὅτι στὸ φυσικὸ σύστημα τῶν ἀντιθέσεων, ὀργανισμοῦ — περιβάλλοντος, τὸ τελευταῖον ἐθεωρεῖτο σὰν δεδομένον σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ πλασθῆ ὁ ὀργανισμὸς γιὰ νὰ προσαρμοσθῆ, ἐνῶ μὲ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ νέου μηχανισμοῦ πού εἶναι ἢ νοητικὴ λειτουργία ἢ προσαρμογὴ δὲν γίνεται μόνο μὲ τὴ μεταβολὴ τοῦ ὀργανισμοῦ ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀλλαγὴ τῆς ἄλλης πλευρᾶς τοῦ συστήματος πού εἶναι τὸ περιβάλλον.

Ὁ καινούργιος μηχανισμὸς πού μπῆκε σὲ λειτουργία περίπου πρὶν ἀπὸ 500.000 χρόνια καὶ ὁ ὁποῖος ρυθμίζει τὴ δράσιν τοῦ ἀνθρώπου πρέπει νὰ ἔχη κάποια ὁμοιότητα μὲ τὴ λογικὴ τοῦ σύμπαντος ἢ καλλίτερα ἢ λογικὴ τοῦ ἀνθρώπου νὰ λειτουργῆ ὅπως ἢ λογικὴ τοῦ σύμπαντος γιὰτι ἀλλῶς οἱ δύο δράσεις θὰ συγκρούονταν μὲ ἀποτέλεσμα νὰ καταστραφῆ ἢ πῶ ἀδύνατη.

Ἡ λειτουργία καὶ αὐτοῦ τοῦ μηχανισμοῦ δὲν εἶναι καλλίτερα γνωστὴ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀποτελώντας καὶ αὐτὸς ἕναν ἐπὶ πλέον κόμβον γιὰ τὴν ἀνθρώπινη διανόησιν.

Συνεχίζοντας τὴν ἐξέτασιν τοῦ θέματός μας πού ἀφορᾷ τὸν τρόπον σύνδεσης τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ περιβάλλοντος λέμε ὅτι ἢ προνοητικὴ λογικὴ τοῦ ἀνθρώπου τίθεται σὲ λειτουργία ὅπως καὶ στοὺς ὀργανισμοὺς πού δὲν ἔχουν ἀναπτύξει τὸ τέλειο αὐτὸ ὄργανο ἐπικοινωνίας. Ἡ διαφορὰ συνίσταται στὸ ὅτι ὁ δέκτης αὐ-

τός είναι περισσότερο ισχυρός και ευαίσθητος στον άνθρωπο από τους δέκτες των κατωτέρων οργανισμών που από την ατέλεια αυτή καταστρέφονται εύκολότερα και των οποίων η άμυνα στηρίζεται σε άλλα στοιχεία και κυρίως στην εύκολια της αναπαραγωγής που επιτυγχάνεται με άγευεις τρόπους και με την παραγωγή αφθόνων σπερμάτων δια των οποίων αντισταθμίζεται ή οργανική κατωτερότης εν σχέσει προς τον άνθρωπο.

Κατά την έναλλαγή αυτή όταν η λειτουργία του συστήματος της διατήρησης είναι χαλαρή ενισχύεται ο μηχανισμός της αναπαραγωγής ενώ στην αντίθετη περίπτωση ενισχύεται ο μηχανισμός της διατήρησης όπως συμβαίνει στους ανώτερους οργανισμούς.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΒΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΔΙΟΓΕΝΗΣ ΠΑΠΑΝΔΡΟΥ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΜΕΡΟΣ ΙΙ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄

Ὁ ἄνθρωπος

Συγκρινόμενος ὁ ἄνθρωπος πρὸς τὰ ἀνώτερα εἶδη θηλαστικῶν καὶ πρὸς ἄλλα ζῶα ὄχι μόνον δὲν ἐμφανίζει ἀπὸ ἀπόψεως ανατομικῆς καὶ λειτουργικῆς καμμιά ὑπεροχή ἀλλ' ἀπεναντίας φέρεται ὑστερῶν στὴν κίνηση, στὴν ὄραση καὶ στὶς λοιπές αἰσθήσεις ποῦ λειτουργοῦν ὀξύτερα καὶ ἀποτελεσματικώτερα σ' ἄλλα ζῶα παρά σ' αὐτόν. Ἡ σωματικὴ του δύναμη καὶ οἱ μῦς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι φτιαγμένοι γιὰ μέτριες ἐργασίες καὶ ταχύτητες. Ἡ διάκριση καὶ ἡ ὑπεροχὴ του ὀφείλεται κυρίως στὸν ἐγκέφαλο καὶ στὸ πνεῦμα. Ἡ δημιουργία του ἀποτελεῖ τὸν τελευταῖο μηχανισμό ποῦ ἔθεσε τὸ σύμπαν σὲ λειτουργία γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν σκοπῶν του. Ἡ ἐμφάνισή του τείνει γὰρ μεταβάλλη, σὰν μιὰ ἐπανάσταση, τὴν ἰσορροπία τοῦ κόσμου καὶ γὰρ ἀποκαταστήσει νέες σχέσεις ποῦ μᾶς κάνουν γὰρ σκεφθοῦμε ἂν δημιουργήθηκε σὰν ἀντίρροπο ἢ σὰν ὀλοκλήρωση τῆς προηγούμενης κατάστασης! Ἡ δημιουργία τοῦ νοῦ πρέπει γὰρ θεωρηθῆ σὰν καινούργια κοσμικὴ κατάσταση, σὰν νέα κοσμογονικὴ περίοδος, ποῦ διαφέρει ἀπὸ τὴν προηγούμενη ἀπὸ τὴν ἔλλειψη ὄντων μὲ πνεῦμα. Ἡ περίοδος αὕτη πρέπει γὰρ ὀνομασθῆ νοητικὴ περίοδος ἐνῶ ἢ πρὶν ἀπ' αὕτην προ - νοητικὴ περίοδος τῆς γῆς, ὅπως λέμε ἀζωϊκὸς ἢ προ - ζωϊκὸς αἰὼν.

Μετὰ τὴν ἐμφάνιση τοῦ πνεύματος δὲν πρέπει γὰρ ἀναμένωμε καμμιά ἐξέλιξη τῶν αἰσθήσεων γιὰτὶ ὁ νοῦς βοηθεῖ τὸν ἀνθρώπινο ὀργανισμό γὰρ βλέπει σ' ὄλες τὶς κατευθύνσεις ἀκόμη καὶ μέσῳ τῆς ὕλης καὶ γὰρ ἀκούη ἀκόμη τοὺς ἤχους τοῦ σύμπαντος — νοῦς ὀρᾷ καὶ νοῦς ἀκούει — πράγμα ποῦ καμμιά σωματικὴ ἐξέλιξη τῶν ὀργάνων τῆς αἰσθησης δὲν θὰ ἦταν σὲ θέση γὰρ φθάσει σ' αὕτην τὴν τελειότητα. Ὁ νοῦς εἶναι ἡ τελειότης τοῦ σύμπαντος.

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ ἀνθρώπου στή σκηγή τοῦ κόσμου δίδει τέρμα στήν προηγούμενη κατάσταση πού τὸ πᾶν πορευόταν μὲ ὄδηγὸ τὸν τυφλὸ αὐτοματισμὸ καὶ ἀντικαταστάθηκε μὲ τὸν ἔλλογο τρόπο δράσης. Ἡ προ-γοητική περίοδος μπορεῖ νὰ διαιρεθῆ σὲ διάφορα στάδια στὰ ὁποῖα ἀντιστοιχεῖ καὶ ἀνάλογη ποικιλία τρόπων ἐπαφῆς καὶ σύνδεσης τῶν ὄντων μὲ τὸν ἐξωτερικὸ κόσμο. Πρὶν ἀναλύσουμε τίς σχέσεις αὐτὲς θὰ ἔπρεπε νὰ σημειώσουμε ὅτι ἡ κατάσταση πού θὰ ἐδημιουργεῖτο ἐὰν σ' ὄλα τὰ θηλαστικὰ ἀναπτυσσόταν ὁ νοῦς, ὅπως στὸν ἄνθρωπο, θὰ ἦταν ἀνυπόφορη γιατί ὅπως γίνεται ἀντιληπτὸ ἡ ἐξόντωση τῆς ζωῆς θὰ ἦταν τέλεια γιατί δὲν θὰ ὑπῆρχε ὁμοιομορφία στὶς ἐπιδιώξεις τῶν ζωϊκῶν εἰδῶν καὶ μὲ τὴν πλήθη ἀσυμφωνία ἡ ζωὴ θὰ ἐκινδύνευε πολὺ περισσότερο παρά τώρα.

Οἱ μονοκύτταροι ὀργανισμοὶ καὶ ἀκολούθως οἱ τελειότεροι φυτικοὶ ὀργανισμοὶ συνδέονται ἄμεσα μὲ τὸ περιβάλλον· εἶναι ἀκίνητοι καὶ ἀντιδροῦν στὸ περιβάλλον μὲ ἓνα γενικὸ αἶσθημα πού μποροῦμε νὰ τὸ ὀνομάσωμε ἀφή πού πολὺ σωστὰ ὁ Δημόκριτος τὴ θεωρεῖ ὡς ἀρχή, ὡς σημεῖο ἀφετηρίας γιὰ τὴ δημιουργία καὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων. Ἀντὶ τῶν ὄντων κινοῦνται μόνον παρασυρόμενα ἀπὸ τὸ νερό, τὸν ἀέρα, κι' ὕστερα ἀπὸ τὰ ζῶα τὰ σπέρματα μὲσω τῶν ὁποίων ἐξασφαλίζεται παράλληλα μὲ τὴν ἄμεση ἐπέκταση καὶ ἡ ἐξάπλωσή τους στὶς ἀπέραντες περιοχὲς τῆς γῆς. Οἱ ὀργανισμοὶ πού ἐμφανίστηκαν μετὰ τὰ βακτήρια χωρίσθηκαν σὲ φυτὰ καὶ σὲ ζῶα πού παρουσιάζουν εἰδικευμένα ὄργανα, πού τοὺς ἐξασφαλίζουν ἀσφαλέστερη διαβίωση. Τὰ ἔντομα, ἀπὸ τὸν κλάδο τῶν ζῶων πού δὲν ἀνέπτυξαν σκελετό, καὶ τὰ θηλαστικὰ πού παρουσιάζονται μὲ τελειότερα ἐσωτερικὰ ὄργανα καὶ ἐξωτερικὰ μέσα ἐπαφῆς μὲ τὸν ἐξωτερικὸ κόσμο ἀποτελοῦν δύο χωριστὲς ἐξελίξεις. Τὸ κεντρικὸ νευρικὸ σύστημα στοὺς ἰχθῦς καὶ στὰ ἔντομα εἶναι ὑποτυπῶδες καὶ ἡ δράση τους εἶναι περιορισμένη, ἀλλὰ δὲν διαφέρει ἀπὸ τὰ ἀνώτερα θηλαστικὰ τὰ ὁποῖα παρά τὸ γεγονὸς ὅτι ἔχουν ἀνεπτυγμένον ἐγκέφαλον ἀντιμετωπίζουν τίς διαφορὲς καταστάσεις κατὰ σταθερὸ τρόπο στερούμενα τῆς ἱκανότητος νὰ ἀντιδρῶν στὶς μεταβολὲς ἢ νὰ μποροῦν νὰ προφυλαχθοῦν ἀποτελεσματικὰ στὶς ἐπερχόμενες κάθε φορὰ καταστρεπτικὲς δυνάμεις. Τὸ ἔνστικτο, πού ὀδηγεῖ ἀποκλειστικὰ τὰ ζῶα, ἔχει περιορισμένη ἀκτῖνα δράσης καὶ διαφέρει ἐλάχιστα,

ἀπὸ τὴν ἀποψη πὸν τονίσαμε προηγουμένως, ἀπὸ τὶς παλιότερες φυτικὲς καταστάσεις. Εἰδικώτερα προσθέτομε ὅτι στὰ ἔντομα τὸ νευρικὸ σύστημα ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία γάγγλια πὸν ρυθμίζουν τὴν δραση, τὴν πέψη, τὶς κεραῖες. Ὁ ἐγκέφαλος ἔχει κάποια περιπλοκὴ ἀνάλογη μὲ τὴν νοητικὴ τους ἀνάπτυξη. Οἱ λοβοὶ εἶναι σαφεῖς καὶ χωρισμένοι ὅσο ἀνερχόμεστε τὴν κλίμακα τῆς διανόησης ὅπως στὶς μέλισσες. Στὰ ψάρια ὁ ἐγκέφαλος εἶναι πολὺ μικρὸς καὶ ἡ κρανιακὴ κοιλότης πληροῦται κατὰ τὸ 1) 3 ἀπὸ ζελατινώδη συνδετικὸ ἴσθ. Δὲν ὑπάρχει σαφὴς διαχωρισμὸς τῶν λοβῶν τοῦ ἐγκεφάλου μὲ περιωρισμένη τὴν δραση πὸν βλέπει μόνον τὰ πλησίον ἀντικείμενα, ἡ δὲ ἀκοή τους εἶναι πολὺ ἀτροφικὴ καὶ μόνον οἱ τρανταγμοὶ τοῦ χώρου ἦτοι οἱ κυμάνσεις γίνονται ἀντιληπτές. Ὁ ἐγκέφαλος τῶν θηλαστικῶν παρουσιάζει δύο σαφῆ ἡμισφαίρια, εἶναι εἰς ὕψος καὶ εἰς βάθος ὀγκωδέστερος. Στὸν ἄνθρωπο ἔχει χωρητικότητα 1.500 κ.έ.—ἐνῶ 600 κ.έ. τοῦ πιθήκου καὶ 950 κ.έ. τοῦ ἀνθρώπου τῶν ἀρχῶν τοῦ πλειστόκαινου, γεμίζοντας ὅλη τὴν κρανιακὴ κοιλότητα, ἡ δὲ ἐπιφάνειά του ἀυξάνεται λόγῳ τῆς κυματοειδοῦς κατασκευῆς, τῶν πτυχώσεων ἢ ἀναδιπλώσεων, συνεπεία τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγκεφαλικῶν κυττάρων ἀυξάνεται καὶ φθάνει τὸ maximum. Ἡδὴ στὰ πτηνὰ ὁ ἀριθμὸς τούτων παρουσιάζεται ἠϋξημένος ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἔρπετά καὶ λαμβάνει τὸ μέγιστο εἰς τὰ θηλαστικά. Ἡ ἀύξηση τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐγκεφάλου διὰ τῆς κυματοειδοῦς κατασκευῆς ἀκολουθεῖται μὲ τὴν ἀύξηση τῆς νοημοσύνης, πὸν εἶναι συνάρτησή της. Ὁ ἄνθρωπος ἰδιαιτέρως διαφέρει λόγῳ τῆς ἀνάπτυξης τοῦ ἐγκεφάλου στὴν χώρα τοῦ μετώπου ὅπου ὁ ἀριθμὸς τῶν πτυχώσεων τοῦ ἐγκεφάλου εἶναι ἐκεῖ ἠϋξημένος καὶ τὸ κρανίον ἐκτείνεται στὸ σημεῖο αὐτό.

Ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὶς ἀνατομικὲς διαφορὲς μπορούμε γὰ καταγράψωμε τὴν πορεία τῆς ζωῆς σὲ τέσσαρα στάδια.

1ον. Τὸ στάδιο μὲ τὴ μορφή τῶν ὀργανισμῶν πὸν δὲν παρουσιάζουν εἰδικὰ ὄργανα (θαλλόφυτα, σχιζόφυτα, σχιζομύκητες, βακτήρια, συζυγῆ, σωληνόθαλλα κ.λ.π.).

2ον. Μὲ τὴ μορφή πὸν παρουσιάζει εἰδικὰ ὄργανα ὅπως εἶναι τὰ ἀνώτερα φυτὰ (μὲ ρίζες καὶ φύλλα) καὶ τὰ κατώτερα ζῶα τῶν ὁποίων ἡ ὀργάνωση εἶναι ἀτελέστατη καὶ οἱ αἰσθήσεις ὑποτυπώδεις.

3ον. Όλα τὰ ἀνώτερα ζῶα πού ἐνῶ ἔχουν διακεκριμένα ὄργανα καί αἰσθήσεις στεροῦνται ἐν τούτοις νόησης.

καί 4ον Τὰ ἀνωτέρω ὄντα τὰ ὁποῖα ἔχουν τὰ αὐτὰ περίπου ἀνατομικά γνωρίσματα μέ τὰ προηγούμενα καί ἐπὶ πλέον τῆ νόησης. Σ' αὐτὰ ἐπὶ τοῦ παρόντος ὑπάγεται ἐν μόνον εἶδος. Ὁ ἀνθρώπος. Ἡ ἐμφάνιση τοῦ ἀνθρώπου σημειώνεται μετὰ 70 ἑκατ. ἔτη, ἀφ' οὗ παρουσιάσθηκαν τὰ πρῶτα θηλαστικά ἐπὶ τῆς γῆς.

Σὲ μιὰ γενικώτερη ἀκόμη κατάταξη μπορούμε νὰ διακρίνουμε τῆ ζωὴ σὲ δύο στάδια, στὴν πρὶν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο καί στὴ νέα πού ἀρχίζει μέ τὸν ἄνθρωπο.

Ἡ ἐμφάνιση τῶν πρώτων ἰχνῶν πού μπορούν νὰ διαφοροποιηθοῦν στὰ ἀπολιθώματα ὡς ἀνθρωποειδῆ, ἀναβιδάζονται σὲ χρονικὸ διάστημα λιγώτερο ἀπὸ ἕνα ἑκατομμύριο ἔτη. Σ' αὐτὴ τὴν περίοδο — τὸ πλειστόκαινον — ἐμφανίσθηκαν καί ἐξαφανίσθηκαν ἐπανειλημμένως - τετράκις - οἱ παγετῶνες στὴν Εὐρώπη καί στὴν Ἀμερική.

Ὁ πλέον γνωστὸς ἀνθρώπινος σκελετὸς εἶναι τοῦ Νεάντερταλ τοῦ ὁποῦ ἢ χωρητικότης τοῦ κρανίου εἶναι ἢ ἴδια ὅπως τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, ἤτοι 1.500 κ.ἔ. καί ὁ ὁποῖος ἔζησε σὲ μιὰ τελευταία περίοδο παγετῶνων. Ὑπολογίζεται ὅτι ὁ τύπος αὐτὸς ἐνεφανίσθη πρὶν ἀπὸ 500.000 χρόνια.

Παρὰ ταῦτα ὁ πρόγονος τοῦ Homo Sapiens, τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, θεωρεῖται ὅτι ἀκόμη δὲν ἔχει βρεθῆ γιὰτὶ οἱ διαφορὲς τούτου μέ τὸν πιθηκάνθρωπο, τὸν σιγάνθρωπον, τὸν ὠάνθρωπον, τὸν ἄνθρωπον τοῦ Χάϊδελβεργ καί τοῦ Νεάντερταλ καί ἰδίως κατὰ τὴ σύγκρισή του εἰς τὸ μασητικὸν σύστημα, τοὺς ὀδόντες οἱ ὁποῖοι εἶναι στὸν ἄνθρωπο πιδ ἄπλοῖ καί ἐπομένως πιδ πρωτόγονοι, τὸν διαφοροποιοῦν ἀπὸ τοὺς ἀνωτέρω εὐρεθέντας καί τὸν κατατάσσουν σ' ἕνα ἄλλο εἶδος πού δὲν ἔχει βρεθῆ ἀκόμη. Ὁ Homo Sapiens φέρεται ἀναπτυχθεῖς στὴ Δύση, ἐνῶ ὁ Νεάντερταλ εἰς Ἀσίαν. Οἱ συνθήκες ὑπῆρξαν πιδ εὐνοϊκὲς γιὰ τὴν κίνησιν τοῦ Homo Sapiens κατὰ τὴ διάρκεια τῶν παγετῶνων εἰς τὴν Εὐρώπη, στὴν Ἀφρική παρὰ γιὰ τὸν Neanderthal. Κατὰ μιὰ ὑπόθεσιν ἀμφότεροι οἱ τύποι ἔζησαν χωριστὰ ἐπὶ ἑκατοντάδες χιλιάδες χρόνια, τελευταία δὲ πρὶν 150.000 χρόνια φαίνεται ὅτι Νεάντερταλ μετανάστευσε στὴ Δύση. Γιὰ τὸν Homo Sapiens ἔχει ἐξακριβωθῆ ἀπὸ κρανίον ἀνήκον στὸν σημερινὸν τύπον χρονολογούμενον πρὶν

ἀπὸ 150.000 χρόνια πού βρέθηκε στὸ Fontéchevade τῆς Γαλλίας πρὸ 10 ἐτῶν. Τὴν ἐπιθετικότητα τοῦ πνεύματος τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου φέρεται ὅτι τὴν ἀνέπτυξε μετὰ τὴν τελευταία περίοδο τῶν παγετῶνων πρὶν ἀπὸ 80.000 χρόνια, ὅποτε ἐπανῆλθε στὴν Εὐρώπη καὶ ἐπεξετάθηκε στὴν Νότιο Ἀσία καὶ στὴν Ἀφρική. Ἄρχισε νὰ ζῆ σὲ σπηλιές, πρῶτα ζοῦσε στὸν ἀνοιχτὸ χῶρο, νὰ θάπτη τοὺς νεκρούς, νὰ κυνηγᾷ μεγάλα ζῶα, νὰ χρησιμοποιῆ τὴ φωτιά, νὰ ἐπεξεργάζεται εἰδικὰ λίθινα ἐργαλεῖα, νὰ ἐνδύεται καὶ νὰ δημιουργῆ θρησκευτικὴ τέχνη.*

Ἡ νοητικὴ περίοδος πού ἀρχίζει μὲ τὴν ἐμφάνιση τοῦ ἀνθρώπου χαρακτηρίζεται ἀπὸ μιὰ ἀνακατάταξη τῆς χλωρίδος καὶ τῆς πανίδου στὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς. Οἱ κοσμικὲς ἐπιρροὲς θὰ ἔχουν ὡς σύμμαχο καὶ θὰ μποροῦν νὰ περιορίζωνται πλέον μόνον στὸν ἄνθρωπο γιατί ἡ ἐπίδρασή τους στὰ λοιπὰ ὄντα πραγματοποιεῖται ἔμμεσα μέσῳ τοῦ νέου τούτου παράγοντος ἀπὸ τὴ βούληση τοῦ ὁποίου ἐξαρτᾶται ἡ διατήρηση ἢ ἡ καταστροφή τους.

Παρὰ ταῦτα θὰ πρέπει νὰ σημειώσωμε ἐδῶ ὅτι οἱ δυνατότητες τοῦ ἀνθρώπου ἀναπτύσσονται μέσα σ' ὀρισμένα πλαίσια καὶ δὲν μποροῦν νὰ ἐπεκταθοῦν ἔξω ἀπ' αὐτὰ καὶ τὰ ὁποῖα τὸν ἐμποδίζουν νὰ δρᾷ ἀντίθετα καὶ ἐπιζήμια στὴ γενικώτερη οἰκονομία τοῦ κόσμου. Ἄλλωστε σύμφωνα μὲ τὴν κατασκευὴ προσδιορίζεται καὶ ἡ λειτουργία τῶν βιολογικῶν ἰδιοτήτων ἐκάστου εἶδους ὡς ἡ ἀναπαραγωγὴ κ.τ.λ. τὰ ὁποῖα ἐξασφαλίζουν σὲ κάθε εἶδος τὴ διατήρηση καὶ τὴν ἀνάπτυξή τους.

Χρονογραφικὰ ἀναφέρομε τὶς σύγχρονες ἀπόπειρες τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἐξαφανίσῃ ὀρισμένα εἶδη ἐντόμων πού βλάπτουν τὸν ἴδιο ἢ τὰ φυτὰ στὶς ὁποῖες ἐπίμονα ἢ φύση ἀντέδρασε καὶ ἀντιδρᾷ μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ματαιωθοῦν οἱ προθέσεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰ ζῶα νὰ ἐξακολουθοῦν νὰ ζοῦν χάρις στὴ μεταλλαγή πού ἔγινε καὶ στὴ δημιουργία τῶν κλώνων ἢτοι ζωϊκῶν διαφορῶν πού εἶναι ἀνθεκτικὲς στὰ μέσα αὐτὰ τῆς καταστροφῆς.

Θὰ λέγαμε μὲ τὴ συσχέτιση αὐτὴ ὅτι οὐσιαστικὰ ἡ λογικὴ τῆς ζωῆς εἶναι μία καὶ διέπει ἐνιαῖα ὅλα τὰ ὄντα τῶν ὁποίων οἱ τρόποι διαβίωσης εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὴν κατασκευὴ τους· ἀλλήλοσυμπληρῶνουν τὴν κατασκευὴ καὶ τοὺς τρόπους ζωῆς γιὰ νὰ

* Scientific American, December 1957.

ἐκπληρώσουν τοὺς σκοποὺς γιὰ τοὺς ὁποίους δημιουργήθηκαν.

Ὁ ἄνθρωπος ἐκτὸς τοῦ πνεύματος παρουσιάζει ταυτόχρονα καὶ ἄλλες δύο ιδιότητες ἐξ ἴσου ἰσχυρὲς ποὺ τὸν διακρίνουν ἀπὸ τὰ λοιπὰ ὄντα. Τὴν ὁμιλητικὴ ἄρθρωση καὶ τὴν ὀρθία στάση μετὴν ἐλεύθερη κίνηση τῶν χεριῶν ποὺ τὸν βοηθοῦν νὰ ἐπισκοπῇ τὰ πέριξ καὶ τὰ ἄνω αὐτοῦ σὲ μεγαλύτερη ἀκτῖνα ἀπὸ τὰ τετράποδα ποὺ εἶναι καθηλωμένα πρὸς τὴ γῆ καὶ νὰ δημιουργῇ σὲ μεγάλη κλίμακα κατασκευές ποὺ χωρὶς αὐτὴ τὴν ιδιότητα θὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ συγτελεσθοῦν.

Ἡ δύναμη τοῦ ἐνστικτοῦ τῆς ζωῆς μεγαλύνει ὅσο ἀνεβαίνομε τὴν κλίμακα τῆς δημιουργίας. Στὸν ἄνθρωπο ποὺ ἡ κατασκευὴ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ δίδουν μοναδικὴ ὑπεροχή, ἡ δύναμη αὐτὴ τὸν ὠθεῖ νὰ γίνῃ κυρίαρχος, νὰ καταβάλλῃ ὄλα τὰ ζῶα καὶ νὰ κατακτήσῃ τὸ σύμπαν. Ὁ Ἰππόλοχος βασιλιάς τῆς Λυδίας, ὅπως ἀναφέρει ὁ Ὅμηρος, συμβουλεύει τὸν Γλαῦκο τὸ γιὸς του ποὺ πηγαίνει στὴ Τροία, νὰ προσπαθῇ νὰ ἀριστεύῃ καὶ νὰ ὑπερβάλλῃ τοὺς ἄλλους ὅπως θὰ συμβούλευε σήμερα οἰοσδῆποτε σύγχρονος γονεὺς τὸ παιδί του. «Αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων». Στὸ ἀπόγειό του τὸ ἀνθρώπινο αὐτὸ ἐνστικτο δὲν κάμνει διάκριση ἔναντι οὐδενὸς καὶ εἶναι τὸ αἷτιο ποὺ συνταράσσει ὄλονέν τὴν κοσμικὴ κοινωγία. Στὰ ἄλλα ὄντα δὲν μποροῦσε νὰ προβληθῇ τέτοια φιλοδοξία. Καμμιά σκέψη γιὰ κυριαρχία· ζητοῦν ἀπλᾶ νὰ διατηρηθοῦν καὶ νὰ νικήσουν τίς ἀντίθετες πρὸς τὴ ζωὴ τους δυνάμεις. Ὁ ἄνθρωπος ζητεῖ νὰ ὑπερέχῃ καὶ νὰ κατακτᾶ τὰ πάντα αὐτὸς καὶ οἱ ἀπόγονοί του. Δὲν ἱκανοποιεῖται στὴν ἀντιμετώπιση τῶν τρεχουσῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἐπίλυση τῶν ἄμεσων προβλημάτων· ζητεῖ μετὸ θεωρητικὸ λόγο, ποὺ ἐκδηλώνεται μετὴν ἴδια ἔγταση ὅπως καὶ στὴν περίπτωση τῆς ἄμεσης ἀνάγκης, νὰ γνωρίσῃ τὰ πρὸς μεμακρυσμένα σὲ χῶρο καὶ χρόνο γεγονότα· νὰ ἐλέγχῃ τὰ πάντα ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τοῦ οὐρανοῦ, ἐνέργειες ποὺ δὲν ἔχουν ἄλλο σκοπὸ παρὰ πῶς νὰ θεμελιώσῃ, νὰ βεβαιώσῃ καὶ νὰ σταθεροποιήσῃ τίς ἀρχές ποὺ διέπουν τὴ σκέψη του, νὰ ἐρευνήσῃ τίς μακρυνές συνθέσεις καὶ τὸ σύμπαν ποὺ θὰ τὸν βοηθήσουν νὰ προνοήσῃ κατὰ ἓνα τρόπο βέβαιο γιὰ τὴν τύχη τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ του ὅπως καὶ γιὰ τὰ ἄλλα ὄντα μετὰ τὰ ὁποῖα συνδέεται. Οἱ κατακτήσεις αὐτές θὰ τὸν βοηθήσουν νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν ἡρεμία ποὺ τοῦ λείπει

γιατί δὲν γνωρίζει ὅλα τὰ αἷτια ποὺ προσδιορίζουν τὴ ζωὴ, ὠθούμενος πρὸς τοῦτο ἀπὸ μυστικὲς κοσμικὲς ἐπιδράσεις ποὺ προβλέπουν καὶ ἀποβλέπουν μὲ τὶς ἐκδηλώσεις αὐτὲς στὴν πραγματοποίηση ἀναλόγων μὲ τὴ δημιουργία σκοπῶν.

Ὁ τραγικός μας ποιητὴς Σοφοκλῆς ἐκφράζει στὴν τραγωδία τοῦ «Ἀντιγόνη» τὴ θέση καὶ τὴ δράση τοῦ ἀνθρώπου στὴ κοσμογονία μὲ τὰ λόγια ποὺ ὁ Χορὸς ἐξ ἀφορμῆς τοῦ θάρους ποὺ ἐπιδείχθηκε γιὰ τὴν ταφὴ τοῦ νεκροῦ τοῦ Πολυεΐκου, ποὺ τὸ ἀποδίδει σὲ θεία μᾶλλον ἐπέμβαση καὶ ποὺ συσχετίζεται, κατ' ἔμμεσόν τρόπο, τὸ ἀνθρώπινο θάρρος μὲ τὴ βούληση τοῦ θεοῦ, ὕμνει τὴν πνευματικὴν δράση καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἔφερε εἰς πέρας τόσα μεγάλα ἔργα καὶ ποὺ ἡ σοφία του τὸν ὁδήγησε στὴ κατάκτηση καὶ ὑποταγὴ τοῦ κόσμου.

ΧΟΡΟΣ § 332-341

Στροφή α'.

Πολλὰ τὰ δεινὰ κούδεν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει·
τοῦτο καὶ πολιοῦ πέραν
πόντου χειμερίῳ νότῳ
χωρεῖ, περιβρυχίοισιν
περῶν ὑπ' οἰδμασιν,
θεῶν τε τὰν ὑπερτάταν, Γᾶν
ἄφθιτον, ἀκαμάταν ἀποτρύεται,
ἰλλομένων ἀρότρων ἔτος εἰς ἔτος,
ἰπείῳ γένει πολεύων.

342-352

* Αντιστροφή α'

Κουφονόων τε φῦλον ὄρνιθων
ἀμφιβαλὼν ἄγει
καὶ θηρῶν ἀγρίων ἔθνη
πόντου τ' εἰναλίαν φύσιν
σπείραιοσι δακτυοκλώστοις,
περιφραδῆς ἀνήρ·
κρατεῖ δὲ μηχαναῖς ἀγραύλου
θηρὸς ὄρεσιβάτα, λασιαύχενά θ'
ἵππον ὀχμάζεται ἀμφιλόφῳ ζυγῶ
οὐρειὸν τ' ἀκμήτα ταῦρον.

353-363

Στροφή β'.

Καὶ φθέγμα καὶ ἀνεμόεν
φρόνημα καὶ ἀστυνόμους
ὄργας ἐδιδάξατο καὶ δυσάυλων
πάγων ὑπαίθρια καὶ

Πολλὰ (εἶναι) τὰ θαυμαστὰ καὶ ὁμῶς τίποτε δὲν ὑπάρχει θαυμαστότερον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον· αὐτὸς καὶ τὴν ἀφρίζουσαν θάλασσαν διασχίζει μὲ τρικυμιώδη νότιον ἄνεμον διερχόμενος κάτω ἀπὸ κύματα, τὰ ὁποῖα κατακλύζουν (τὸ πλοῖον του) καὶ τὴν μεγαλειοτάτην μεταξὺ τῶν θεῶν, δηλ. τὴν αἰωνίαν Γῆν, τὴν ἀκαταπόνητον, καταπονεῖ πρὸς ὄφελός του, ἀροτριῶν (αὐτὴν) μὲ ἵππους καὶ ἡμιόνους διὰ τῆς περιστροφῆς τῶν ἀρότρων ἀπὸ ἔτους εἰς

ἔτος καὶ τὸ γένος τῶν ἐλαφρόμυαλων πουλιῶν καὶ τὰ γένη τῶν ἀγρίων θηρίων καὶ τὸ θαλάσσιον γένος τοῦ πόντου μὲ δίκτυα νηματόπλεκτα, ἀφοῦ (τὰ) συλλάβῃ, μεταφέρει (εἰς τὴν οἰκίαν του) αὐτὸς ὁ ὁποῖος εἶναι πολυμήχανος ἄνθρωπος! Δαμάζει δὲ διὰ διαφόρων τεχνασμάτων τὰ ἀγροδίατα ὄρεσιβία θηρία καὶ τὸν ἔχοντα δασύτριχον αὐχένα ἵππον δαμάζει πρὸς ὄφελός του διὰ περιτραχήλου ζυγοῦ καὶ τὸν ὄρεινὸν ἀκαταπόνητον ταῦρον.

Καὶ ἐναρθρον λόγον καὶ ταχεῖαν ὡς ὁ ἄνεμος σκέψιν καὶ διαθέσεις πρὸς ρύθμισιν κοινωνικῆς διαβιώσεως ἐδίδαξεν ὁ εἰς τὸν ἄλλον καὶ (ἐπενόησε) νὰ ἀποφεύγῃ

δύσομβρα φεύγειν βέλη,
παντοπόρος.
ἄπορος ἐπ' οὐδέν ἔρχεται
τὸ μέλλον· "Αἶδα μόνον
φεύξειν οὐκ ἐπάξεται·
νόσων δ' ἀμηχάνων φυγὰς
ξυμπέφρασαι.

364-375

Ἄντιστροφή β'

Σοφὸν τι τὸ μηχανόεν
τέχνας ὑπὲρ ἐλπίδ' ἔχων
ποτὲ μὲν κακόν, ἄλλοτ' ἐπ'
ἔσθλόν ἔρπει
νόμους γεραίρων χθονὸς
θεῶν τ' ἔνορκον δίκαν
ὕψιπολις·
ἄπολις, ὅτω τὸ μὴ καλὸν
ξύνεστι, τόλμας χάριν·
μήτε μοι παρέστιος
γένοιτο μήτ' ἴσον φρονῶν
ὅς τάδ' ἔρδει.

τὰς ἐν ὑπαίθρῳ προσβολὰς τῶν παγετώ-
νων, οἱ ὅποιοι καθιστοῦν δύσκολον τὴν
διανυκτέρευσιν, καὶ τὰς προσβολὰς τῶν
ραγδαίων βροχῶν, αὐτὸς ὁ ὅποιος εἶναι
ικανὸς νὰ ἐπινοῇ τεχνάσματα διὰ πάντα·
ἀπροετοίμαστος πρὸς οὐδέν (κακὸν) βα-
δίζει ἐξ ἐκείνων, τὰ ὅποια πρόκειται εἰς
τὸ μέλλον νὰ τοῦ συμβοῦν τὴν ἀποφυγὴν
μόνον τοῦ θανάτου δὲν θὰ ἐπιτύχη. Ἐχει
ὅμως ἐπινοήσει διαφόρους τρόπους ἀπο-
φυγῆς νόσων, αἱ ὅποια δυσκόλως θερα-
πεύονται.

Διαθέτων τὸ περὶ τὰς τέχνας ἐφευρε-
τικὸν πνεῦμα τοῦ παρὰ προσδοκίαν εἰς
βαθμὸν κάπως σοφὸν σύρεται ἄλλοτε μὲν
πρὸς τὸ κακόν, ἄλλοτε δὲ πρὸς τὸ ἀγα-
θόν· ἐὰν τιμᾷ τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους
καὶ τὴν δι' ὄρκων πρὸς θεοὺς καθιερω-
μένην δικαιοσύνην, ἀπολαύει μεγάλης τι-
μῆς ἐν τῇ πόλει τοῦ ἐὰν κανεῖς ἀνα-
στρέφεται μέσα εἰς τὴν ἀνηθικότητα λό-
γω τῆς ἀλογίστου τόλμης του, εἶναι ἀπό-
βλητος τῆς πολιτείας· ἐὰν κανεῖς πράττη
αὐτὰ, εἶθε μήτε σύνοικός μου νὰ γίνῃ μή-
τε νὰ ἔχη τὰς αὐτὰς πολιτικὰς πεποιθή-
σεις.

Μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα καὶ ὁ Ρωμαῖος ποιητὴς Ὀράτιος ὕμνει σὲ μιὰ
ὥδῃ του τίς τολμηρὲς αὐτὲς ἐκδηλώσεις καὶ προοπτικὲς τοῦ ἀνθρώπου μὲ
τοὺς κάτωθι στίχους.

Quem Mortis timuit gradum
· · · · ·
Nequicquam deus abscidit
Prudens Oceano dissociabili
Terras, si tamen impiae
Non tangenda rates transiliunt vada.
Audax omnia perpeti
Gens humana ruit per vetitum nefas.
Audax Jäpeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit.
Post ignem aetheria domo
Subductum macies et nova febrium
Terris incubuit cohors,
Semotique prius tarda necessitas
Leti corripuit gradum.
Expertus vacuum Daedalus aëra
Pennis non homini datis;
Perrupit Acheronta Herculeus labor.

Nil mortalibus ardui est
Caelum ipsum petimus stultitia neque
Per nostrum patimur scelus
Iracunda Ioven ponere fulmina.

Ποῖον βῆμα θανάτου ἐφοβήθη

.

Εἰς μάτην ἀπεχώρισε ὁ προνοητικὸς θεὸς τὴν ξηρὰ διὰ τοῦ διαιρε-
τικοῦ ὠκεανοῦ, ἐνῶ ἀσεβεῖς σχεδίες διαπλέουν τὰ πελάγη ποὺ δὲν ἐπι-
τρέπεται νὰ ἐγγίσουν. Τὸ ἀνθρώπινο γένος ποὺ εἶναι τολμηρὸ νὰ τὰ ὑπο-
μένη ὅλα ὥρμησε διὰ τοῦ ἀπηγορευμένου ἀθεμίτου. Ὁ τολμηρὸς γόνος
τοῦ Ἰαπετοῦ — ὁ Προμηθεὺς — ἔφερε τὸ πῦρ στὰ ἔθνη μὲ ὀλέθρια ἀπάτη.
Μαζὺ μ' αὐτὸ ἦλθαν ἀπὸ τὸν αἰθέρα ὅλων τῶν εἰδῶν οἱ ἀρρώστειες καὶ ἡ
βραδεῖα μοῖρα τοῦ θανάτου ποὺ ἦταν πρότερον μεμακρυσμένη ἐπιτάχυνε
τὸ βῆμα. Ὁ Δαίδαλος δοκίμασε νὰ πετάξῃ στὸν ἄδειο οὐρανὸ μὲ πτερὰ
ποὺ δὲν δόθηκαν στὸν ἄνθρωπο. Ὁ Ἡρακλῆς πέρασε τὸν Ἀχέροντα. Δὲν
ὑπάρχει στους θνητοὺς καμμιά δυσχέρεια· ζητοῦμε ἀκόμη ἔνεκα τῆς μω-
ρίας μας νὰ κατακτήσωμε καὶ τὸν οὐρανό. Δὲν ἀφήνουμε τὸν Δία νὰ κατα-
θέσῃ τοὺς ὀργίλους κεραυνούς; (ποὺ διαρκῶς τοὺς ρίχνει ἐναντίον μας
γιατὶ ἐγκληματοῦμε).

Τὸ ἐγωϊστικὸ αὐτὸ ἔνστικτο δὲν ἀνέχεται καμμιά ἄλλη πα-
ρέμβαση καὶ κανένα συμβιβασμὸ ἐκτὸς ἀπὸ κείνον ποὺ ἐπιβάλλουν
ἀνώτερες σὲ κάθε ἄτομο δυνάμεις. Τεῖνει οὗτος νὰ ξεχωρίσῃ τὸν
ἑαυτὸ του ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμον καὶ περισσότερο ἀπ' αὐτὸ ὑπηρε-
τούμενος στὴν ὑπεροπτικὴ αὐτὴ τάση ἀπὸ τὸν πρακτικὸ καὶ θεω-
ρητικὸ λόγο θέλει νὰ παύσῃ νὰ εἶναι παίγνιο τοῦ σύμπαντος μπρὸς
στὸ ὁποῖο ὀρθώνει τὸ ἀνάστημά του προσπαθώντας νὰ καταργήσῃ
τὴ μοῖρα καὶ τὴν ἀναγκαιότητα ποὺ τοῦ ὑποβάλλουν τὴ θυσία
γιὰ τὶς γενικώτερες ἀντιλήψεις τῆς ἰσορροπίας τοῦ σύμπαντος.

Εἶναι φανερὸ ὅμως ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ὑπηρεσίες ποὺ προσ-
φέρει στὴν οἰκονομία τῆς φύσης δὲν πέτυχε ν' ἀλλάξῃ τίποτε
ἀπ' ὅ,τι ἔχει βαθύτερη σχέση μὲ τὴν ὕπαρξή του. "Ἀλλάξε τὴν κα-
τεύθυνση τῶν ἐπηρεϊῶν τοῦ κόσμου ποὺ ἐπέτρεψαν τὴν αὐξηση
τοῦ πληθυσμοῦ ἢ τὴν ἐπιμήκυνση τῆς διάρκειας τῆς ζωῆς δὲν
μπόρεσε ὅμως νὰ ἐπηρεάσῃ τὴ βασικὴ σχέση τοῦ συστήματος ποὺ
ἀναφέρεται στὴ γέννηση καὶ στὸ θάνατο. Δὲν ἐξουσιάζει καμμιά
δύναμη ποὺ νὰ ἔχῃ ἀποφασιστικὴ ἐπίδραση στὴν ἐπιβίωσή του.
Ὁ κίνδυνος νὰ ἐξαφανισθῇ ἐπικρέμαται σὰν τὴ δαμόκλειο σπάθη
σὲ κάθε στιγμή τῆς ζωῆς του καὶ δὲν φαίνεται στὸν δρίζοντα

καμμιά προοπτική πού νά τοῦ παρέχη τήν δυνατότητα νά κυριαρχήσῃ σ' ὁποιαδήποτε κατάσταση πού θά τοῦ ἔδιδε τήν ἱκανότητα νά ἀποτρέπη τή σειρά τῶν κοσμικῶν φαινομένων. Τοῦτο κατὰ τή λογική μας δέν πρέπει νά ἀναμένεται ὅτι θά συμβῆ ποτέ γιατί ἀντιβαίνει στίς θεμελιώδεις ἀρχές τῆς λειτουργίας τοῦ σύμπαντος πού ἔχουν σάν προϋπόθεση τήν ἐναλλαγή καί τή διαδοχή τῶν δημιουργιῶν καί τῶν καταστροφῶν σάν μέσο διατήρησης τοῦ ἴδιου καί τῶν δημιουργιῶν του.

Ἄν δέν ὑπῆρχαν οἱ ἀντικειμενικοὶ περιορισμοὶ καί οἱ ἀργότερα ἐμφανισθέντες ὅπως θά ἀναπτύξωμε πνευματικοὶ καί ἠθικοὶ περιορισμοὶ καί ἐπικρατοῦσε ἡ ἐγωϊστική αὐτή ἀντίληψη τοῦ ἀνθρώπου οὗτος μέ τήν ἰσχύ πού ἀπέκτησε θά ἦτο σέ θέση νά ἐξολοθρεύσῃ τὸ πᾶν.

Ἡ ἐμφάνιση τοῦ ἀνθρώπου βρίσκεται μέσα στό παγκόσμιο σχέδιο τῶν ἰσορροπιῶν πού ἡ πορεία τοῦ σύμπαντος πραγματοποιεῖ μέ τή λογική πού περιγράψαμε στό ἀρχικὸ κεφάλαιο. Γιὰ τήν ἐπιτυχία τῶν ἰσορροπιῶν ὁ ρόλος τῶν δυνάμεων τῆς καταστροφῆς βρίσκεται στήν ἴδια ἐξέχουσα θέση πού εἶναι καί οἱ δυνάμεις τῆς δημιουργίας. Οἱ δυνάμεις αὐτές εἶναι διανεμημένες καί βρίσκονται καί δροῦν σέ ἴση ἀναλογία τόσον στίς ἐξωτερικὲς συνθήκες πού ἐπηρεάζουν τή ζωὴ τῶν ὄντων ὅσον καί μέσα στοὺς ἴδιους ὀργανισμοὺς τῶν ὄντων, πού ἐκδηλώνονται κατ' ἀντανάκλαση τῶν ἀντιθέτων δυνάμεων τοῦ σύμπαντος. Ἐὰν σκεφθοῦμε ὅτι τὰ ὄντα πολεμοῦν τίς ἐξωτερικὲς συνθήκες, τοὺς ἐχθροὺς τους πού ἀνήκουν σέ ἄλλα εἶδη καί στὰ ὅμοια μέ αὐτοὺς ὄντα τότε παίρνομε μιὰ εἰκόνα ἐνὸς ἀδυσώπητου ἀγῶνα ἐξόντωσης τῶν πάντων ἀπὸ τὰ πάντα. *Omnia contra omnium.*

Ὁ Darwin καθόρισε σάν μέσο τῆς ἐξέλιξης τὸν ἀγῶνα περὶ ὑπάρξεως, χάρις στὸν ὁποῖον πραγματοποιεῖται ἡ φυσικὴ ἐπιλογή καί ἡ ἐπιβίωση τῶν τελειότερων. Ὁ ἀγῶνας περὶ ὑπάρξεως συμβάλλει κατὰ θετικὸ τρόπο στὴ γενικώτερη σκοπιμότητα τοῦ σύμπαντος πού ἐκδηλώνεται μέ τίς δυὸ ἀντιθέσεις καί δέν ἀποτελεῖ μέσον ἀπλῆς ἐπιβίωσης γιατί τότε θά ἔπρεπε νά περιορίζεται στήν ὑπερνίκηση τῶν ἀντιξοοτήτων τοῦ περιβάλλοντος καί ὄχι στήν καταστροφή τῶν ὁμοίων ὀργανισμῶν ἀπὸ ὁμοίους, ἐνέργεια πού φαγερώγει πῶς τὰ ὄντα μέ τή δράση τους ὑπηρετοῦν σκοποὺς πού ἄλλοτε τὰ ὠφελοῦν τὰ ἴδια καί ἄλλοτε τὰ βλάπτουν καί πού

υπαγορεύονται από μέμακρυσμένες σκοπιμότητες που δεν μπορούν τα ίδια να τις ελέγξουν.

Θά μπορούσαμε να καλέσωμε συντονιστική τή δράση που έδρεύει στα όντα, τόσο στη θετική όσο και στην άρνητική τους πλευρά, με τις έξωτερικές συνθήκες που εξασφαλίζουν άφ' ένος τή γέννηση και τήν αύξηση τών όντων και άφ' έτέρου εκείνες που προκαλούν τή διακοπή τών φαινομένων τής ζωής — τόν θάνατο — και τόν περιορισμό τής αύξησης τών όντων. Είναι προφανές ότι έχει παρερμηνευθή ή έννοια του περί ύπάρξεως άγώνα και δή από τους κοινωνιολόγους εκ τών όποιων ο αντιπροσωπευτικώτερος είναι ο Malthus γιατί πρέπει να θεωρηθή όλίγον ύπερβολική ή αντίληψη ότι με τό ένστικτο τής καταστροφής επιδιώκετο στους άρχικούς μάλιστα χρόνους τής εμφάνισης τής ζωής, ή έξολόθρευση άριθμού τινός άτόμων για τήν άνετώτερη εξασφάλιση τών μέσων τής ζωής στα υπόλοιπα, όταν όλη ή γή ήταν άκατοίκητη και άδεια.

Πώς είναι δυνατόν να δικαιολογηθή ο καννιβαλισμός και ή στάση του πρωτόγονου άνθρώπου με τα κριτήρια του Malthus, όταν τώρα που έπληρώθη ή γή από άνθρώπους και τα μέσα τής ζωής είναι δυσκολώτερο να άποκτηθούν, γιατί ο πληθυσμός και οι άνάγκες αύξήθηκαν, να επικρατούν ήπιώτερες τάσεις που τελνουν να βοηθούν τόν άνθρωπο και όχι να τόν έξολοθρεύσουν;

Στη σύγχρονη έποχή ζούν πολύ περισσότεροι άνθρωποι οι όποιοι μάλιστα ζούν καλλίτερα παρά άπ' όσους ζούσαν πριν άπό 1.000 ή 3.000 χρόνια και όμως ένώ ο άνταγωνισμός για τή διατροφή έχει λείψει έξακολουθεί να ύφίσταται για άλλα ζητήματα που δεν έχουν σχέση με τήν παραγωγή τροφίμων κ.τ.λ. Θα μπορούσαμε να όνομάσωμε τόν άγώνα περί ύπάρξεως άπλως νόμον ύπάρξεως που ύπαγορεύει τή δυσπρόστατη δράση τών όντων για τή ζωή και έναντίον τής ζωής.

Η διατήρηση τής ζωής σαν σύνολο δεν έξαρτάται από τήν έπάρκεια τών μέσων τής διατροφής, άλλ' από όρους γενικώτερους που θίγουν τα θεμέλια τών βιολογικών λειτουργιών όπως επί παραδείγματι είναι ή άδυναμία σύνθεσης και έπαφής με τό ήλιακό φως όταν ή φυτική βλάστηση αύξηθή και δεν έμποδισθή στην άνάπτυξή της από τις παντός είδους έναντιότητες.

Παρόμοια είναι ή αντίληψη για τους πολέμους που θεωρούν

ται σαν μέσο διακοπής τῆς αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς καὶ πού βοηθεῖ τὴν διατήρησιν τῆς ἰσορροπίας μεταξὺ ἀγαθῶν καὶ πληθυσμοῦ πού ἄλλως θὰ ἐκινδύνευε ἀπὸ λιμοὺς καὶ λοιμοὺς ἐκ τοῦ συγωστισμοῦ. Οἱ πόλεμοι ἐν τούτοις εἶναι τοπικῆς μορφῆς καὶ δὲν εἶχαν σὲ καμμιά περίπτωση σοβαρὴ ἐπίδραση στὴ μείωσιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς. Οἱ φυσιολογικοὶ θάνατοι καὶ οἱ θάνατοι πού προήρχοντο ἀπὸ τοὺς λιμοὺς καὶ τὶς ἀσθένειες προκαλοῦσαν πολὺ μεγαλύτερες ἀπώλειες στὸ ἀνθρώπινο γένος παρὰ οἱ πόλεμοι. Ἐὰν ἡ ἐτήσια αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς ἀνέρχεται σὲ 30 — 40 ἑκατομμύρια ἄτομα τότε ἡ ἀπώλεια κάθε 20 ἢ περισσότερα χρόνια 5 ἕως 10 ἑκατομμυρίων δὲν μπορεῖ, ὡς ἀντιλαμβάνεται κανεὶς, νὰ ἐπηρεάζῃ σοβαρὰ τὸν ἰσολογισμόν τοῦ ἀνθρώπινου πληθυσμοῦ.

Οἱ πόλεμοι ὀφείλονται στὰ ἴδια αἷτια πού προκαλοῦν τὶς καθημερινὰ συγκρούσεις μεταξὺ τῶν ἀτόμων τοῦ αὐτοῦ ἢ ἄλλου εἴδους χωρὶς νὰ ὑπάρχουν προφανεῖς δικαιολογίες ἐκτὸς τῶν ψυχικῶν ἐκείνων παρορμήσεων πού εἶναι ἐκδηλώσεις τοῦ παγκόσμιου πνεύματος καὶ οἱ ὁποῖες εἶναι διανεμημέναι ἐξ ἴσου σ' ὅλα τὰ ἄτομα ἀλλὰ πού ἐν τῷ συνόλῳ ἐκδηλώνονται κατὰ τὸ ἥμισυ σαν θετικὰ καὶ κατὰ τὸ ἄλλο ἥμισυ σαν ἀρνητικὰ ὅπως σημειώσαμε καὶ στὶς λοιπὰς κοσμικὰς λειτουργίας οἱ ὁποῖες ἀποσκοποῦν στὴν ἐξασφάλισιν τῆς συνέχειας τῆς δράσεως τους.

Στὶς δυνάμεις τῆς καταστροφῆς πού ἐκδηλώνονται πρὸ ἔντονα καὶ ἀπειλοῦν τὴν δημιουργίαν μὲ τέλειον ἐκμηδενισμόν ἢ φύσιν προβάλλει τοὺς ἀφθονοὺς τρόπους ἀμυνας γιὰ τὴν ἀντιρρόπηση τοῦ κακοῦ. Οἱ ὀργανισμοὶ ἐν τούτοις ἀποδεικνύονται ἀνίσχυροι πρὸς τὶς τρομερὰς κοσμικὰς δυνάμεις τῆς καταστροφῆς καὶ ὑποκύπτουν μ' εὐκολίαν στὴν δράσιν τούτων παρ' ὅλα τὰ μέσα καὶ τοὺς μηχανισμοὺς μὲ τοὺς ὁποίους τοὺς ἔχει ἐξοπλίσῃ ἡ φύσις. Ἡ δημιουργία ὄντων μὲ τεράστιες φυσικὰς ἰκανότητες γιὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐξωτερικῶν ἀντιξοοτήτων δὲν φαίνεται ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιβίωσης καὶ τῆς ἀποτροπῆς τοῦ κινδύνου τῆς καταστροφῆς τοῦ ζωικοῦ κόσμου. Μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ὄντων οἱ σχέσεις πού ἀναπτύχθησαν κατέστησαν πολυπλοκώτερον τὴν κοσμικὴν λειτουργίαν πού δὲν μποροῦσε πλέον νὰ ἀντιρροπήσῃ τὴν δράσιν τῶν τυφλῶν δυνάμεων τῆς φύσεως μὲ τοὺς ἴδιους τρόπους πού προστατεύουν τοὺς ἀπλοὺς ὀργανισμούς, γιὰτὶ οἱ ἀνώτεροι

ὄργανισμοὶ εἶναι εὐπαθέστεροι ὅπως εἶπαμε στὸ κεφάλαιο τοῦ ὄργανικοῦ κόσμου καὶ καταστρέφονται μὲ μεγαλύτερη εὐκολία παρὰ οἱ κατώτεροι καὶ οἱ ἀπλούστεροι.

Οἱ ἀμέσως προηγούμενες δημιουργίες εἶχαν ἤδη τὸ σπέρμα τῆς προσαρμογῆς ποὺ βασιζόταν στὸν προνοητικὸ μηχανισμό καὶ στὴν ἐνστικτώδη δράση ἀλλὰ κι' αὐτῶν ἡ ἐπιδίωξη δὲν ἦτο, περισσότερο ἐξασφαλισμένη καὶ διέτρεχαν τοὺς ἴδιους κινδύνους ὅπως καὶ οἱ παλιότεροι. Ἡ ἐμφάνιση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν ἀπέρραγτη πνευματικὴ ἱκανότητα ἀποτέλεσε τὸν νέο μηχανισμό ποὺ πλάσθηκε γιὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τοὺς ἴδιους σκοποὺς τοῦ σύμπαντος, ποὺ δὲν μπορούσαν πλέον νὰ ὑπηρετηθοῦν ἀπὸ τὴν προηγούμενη διαδικασία ποὺ ἦταν φτιαγμένη γιὰ σχέσεις κατωτέρων ὄργανισμῶν. Ἡ σκοπιμότης αὐτὴ εἶναι τὸ γενεσιουργὸ αἷτιο τῆς καινούργιας κοσμικῆς ὄντοτης — τοῦ ἀνθρώπου — ποὺ χάρις στὴν πνευματικὴ του λειτουργία μπορεῖ νὰ ὑπερνικήσῃ ἀποτελεσματικώτερα τίς καταστρεπτικὰς δυνάμεις ποὺ ἀπειλοῦν πάντοτε νὰ καταστρέψουν τὴν πολυτιμότερη δημιουργία τοῦ σύμπαντος, τὴ ζωὴ τῶν ἀνωτέρων ὄντων καὶ ἡ ὁποία ἐξοικονομεῖ δυνάμεις καὶ τρόπους γιὰ τὴν ταχύτερη δλοκλήρωση τῶν σκοπῶν τῆς δημιουργίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'

Τὸ πνεῦμα

Καθ' ὅλη τὴ διαδρομὴ τῆς ἡ ἀνθρώπινη σοφία ἀπομόνωσε μὲ ἐπιμονὴ τὴ λειτουργία τοῦ πνεύματος ἀπὸ τὴν κοσμικὴ του ὑπόσταση καὶ ἀποστολὴ καὶ παιδεύθηκε προσπαθώντας νὰ ἐξηγήσῃ τὴν πρὸς δύσκολη λειτουργία τῆς δημιουργίας ἀκολουθώντας ἕνα δρόμο ποὺ μόνο ἡ πάροδος κι' ἄλλων χιλιετηρίδων θὰ μπορέσῃ νὰ ὀδηγήσῃ πρὸς τὴν πλήρη προσέγγιση τοῦ ζητήματος ὅπως ἐγινε καὶ μὲ τοὺς ἄλλους μηχανισμοὺς ὅπως εἶναι ἡ κατασκευὴ τῶν ἀτόμων, ἡ δημιουργία τῆς ζωῆς, γιὰ τίς ὁποῖες μόλις τώρα ἀρχίζομε νὰ ἀποκτοῦμε κάποια σοβαρὴ καὶ σταθερὴ πληροφορία. Νομίζω ὅτι δὲν εἴμαστε μακριὰ ἀν παραστήσωμε τὴν προσπάθεια αὐτὴ σὰν μιὰ ἀπόπειρα νὰ ἐξηγήσωμε ἀπὸ μιὰ κάθετη τομὴ ποῦ